

"Hollannin malli" politiikan rakenteellisen muutoksen työkaluna

Lauri Hetemäki

*Luonnonvarat huomisen yhteiskunnassa – millä keinoin tulevaisuuteen? -seminaari,
SITRA, Kokoushotelli Rantapuisto, Helsinki, 13.1.2009*

Esityksen sisältö

1. Mikä tarkoitetaan ”Hollannin mallilla”?
2. Mitkä ovat sen keskeiset piirteet?
3. Mitä se voisi tarjooa luonnonvarastrategiaprosessille?
4. Mitkä ovat lähestymistavan käytännön sovelluksen haasteet?
5. Johtopäätökset

Taustalla joulukuussa 2008 julkaistu raportti:

Hollannin malli (transition management) ja sen soveltuvuus metsien käytön politiikkaan

Hanna Hartikainen ja Lauri Hetemäki

Metsäntutkimuslaitoksen työraportteja, no 101, 2008

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2008/mwp101.htm>

Hollannin malli eli transition management (TM)-lähestymistapa

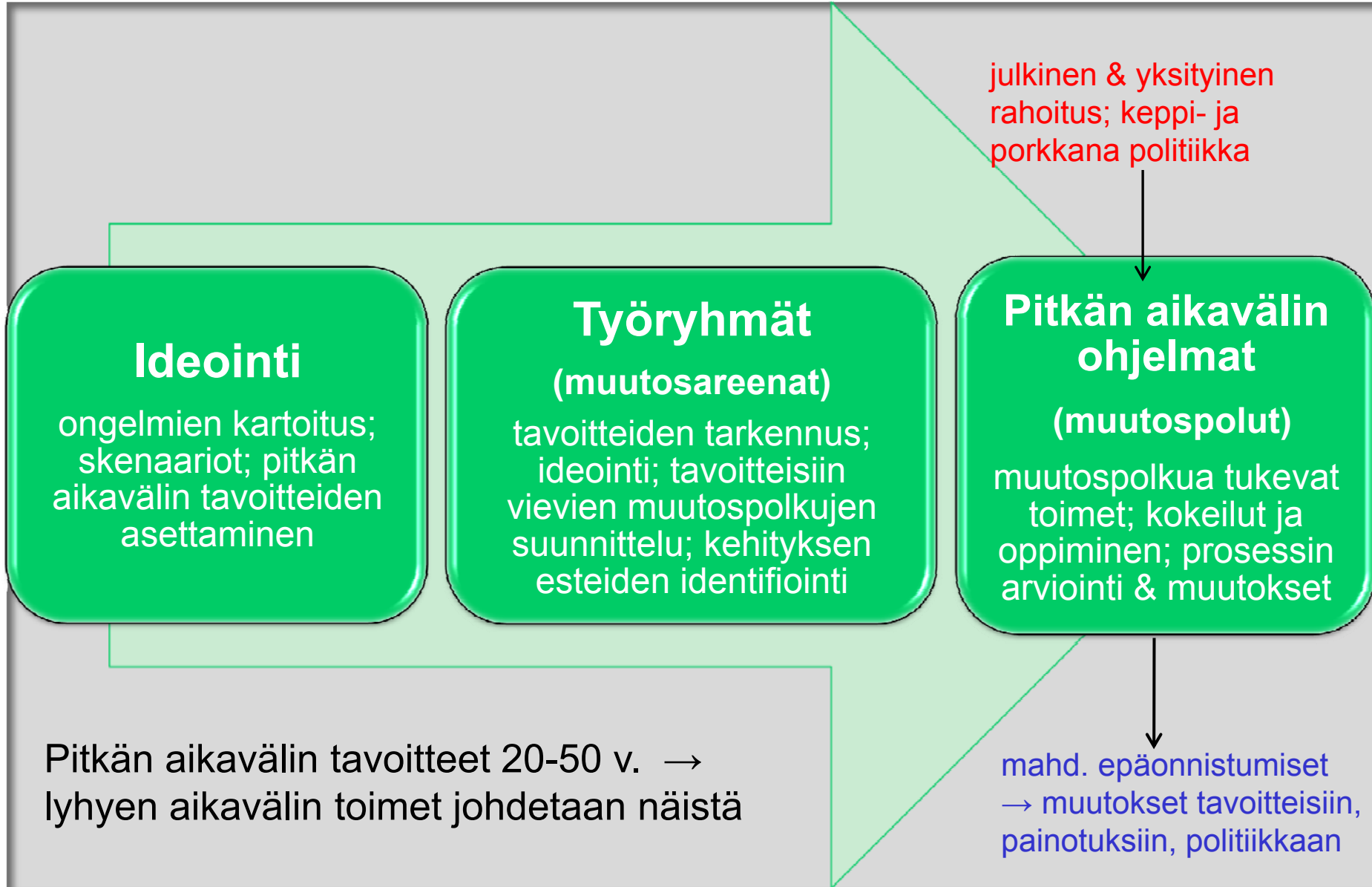
- Hollantilaisten tutkijoiden ja virkamiesten vuoropuhelun seurauksena syntynyt lähestymistapa suunnitella ja laatia politiikkaa
- Teknologiatutkijat, sosiologit ja politiikan tutkijat 1990 →
- Käynnissä olevan rakennemuutoksen hyödyntäminen radikaalin ja *systeemisen*, mutta asteittaiseen politiikan muuttamiseen*
- Merkittävä sovellus: Hollannin energiapolitiikka 2000-luvulla. Uusiutumattomista → uusiutuviin [ks. http://www.senternovem.nl/energytransition/](http://www.senternovem.nl/energytransition/)

**Systeeminen* -käsite korostaa erityisesti kokonaisuutta ja osien ymmärtämistä siitä käsin. Eri osien vuorovaikutus on tässä keskeistä. Termiä käytetään usein myös synonyyminä radikaalille ja kokonaisvaltaiselle muutokselle tai ”innovaatiolle”

TM:n keskeisiä piirteitä

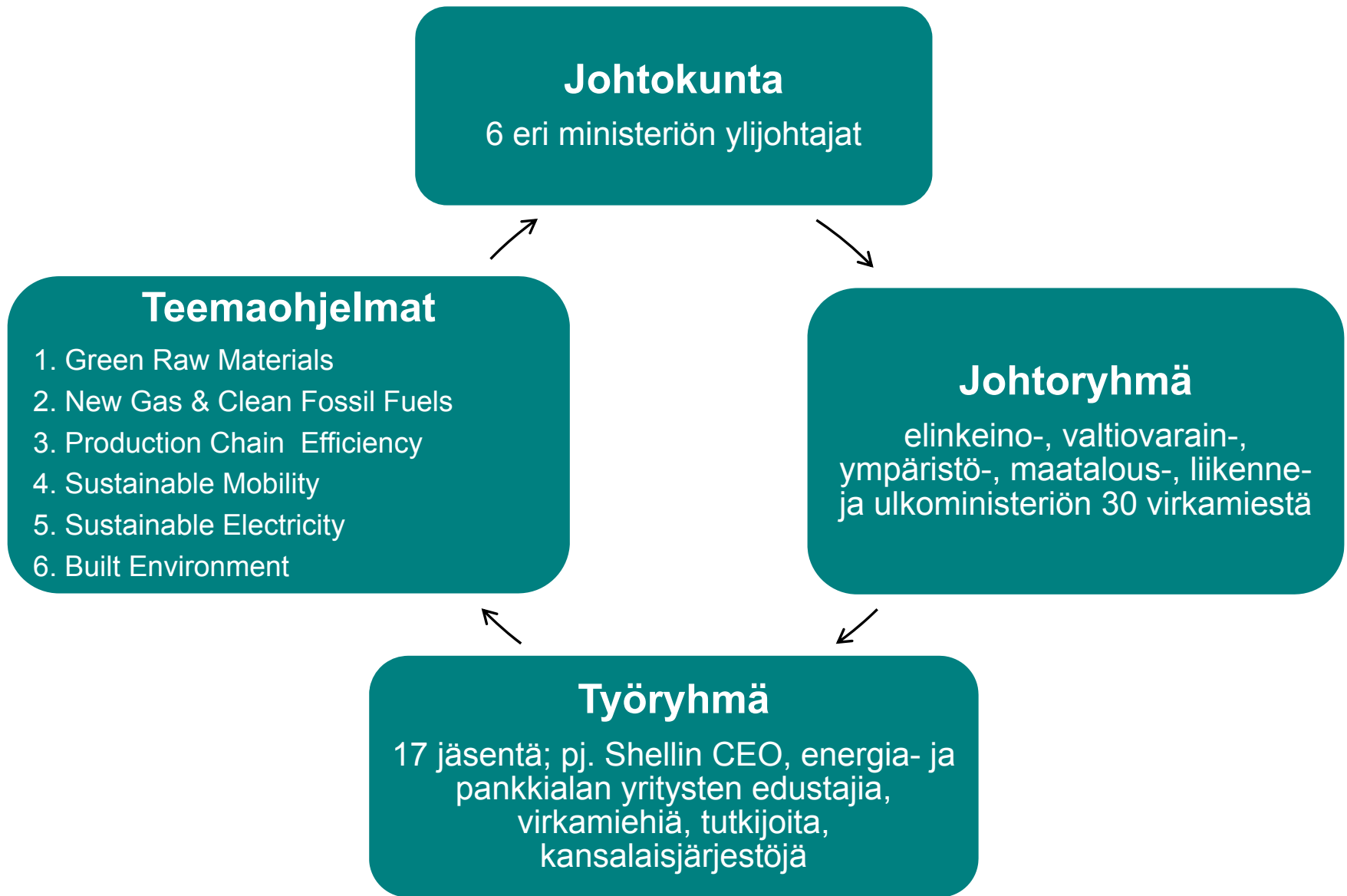
- Virkamiesten, yritysten, tutkijoiden, ym. vuoropuhelu.
- Pyrkimys saada aikaan rakennesiirtymiä yhteiskunnallisesti toivottavaan suuntaan
- Poliitikalle pitkän aikavälin tavoitteet, joista johdetaan lyhyen aikavälin toimet
- Muutokseen kannustaminen ja sen esteiden purku
- Osallistava, laaja-pohjainen valmistelu. Ei-hierarkkinen ja ”tasavertainen dialogiprosessi”
- Yritykset (markkinat) keskeisesti mukana
- Kokeellisella toiminnalla ja oppimisella keskeinen asema (opitaan tekemällä, tehdään oppimalla, joustavuus)

TM prosessin eteneminen

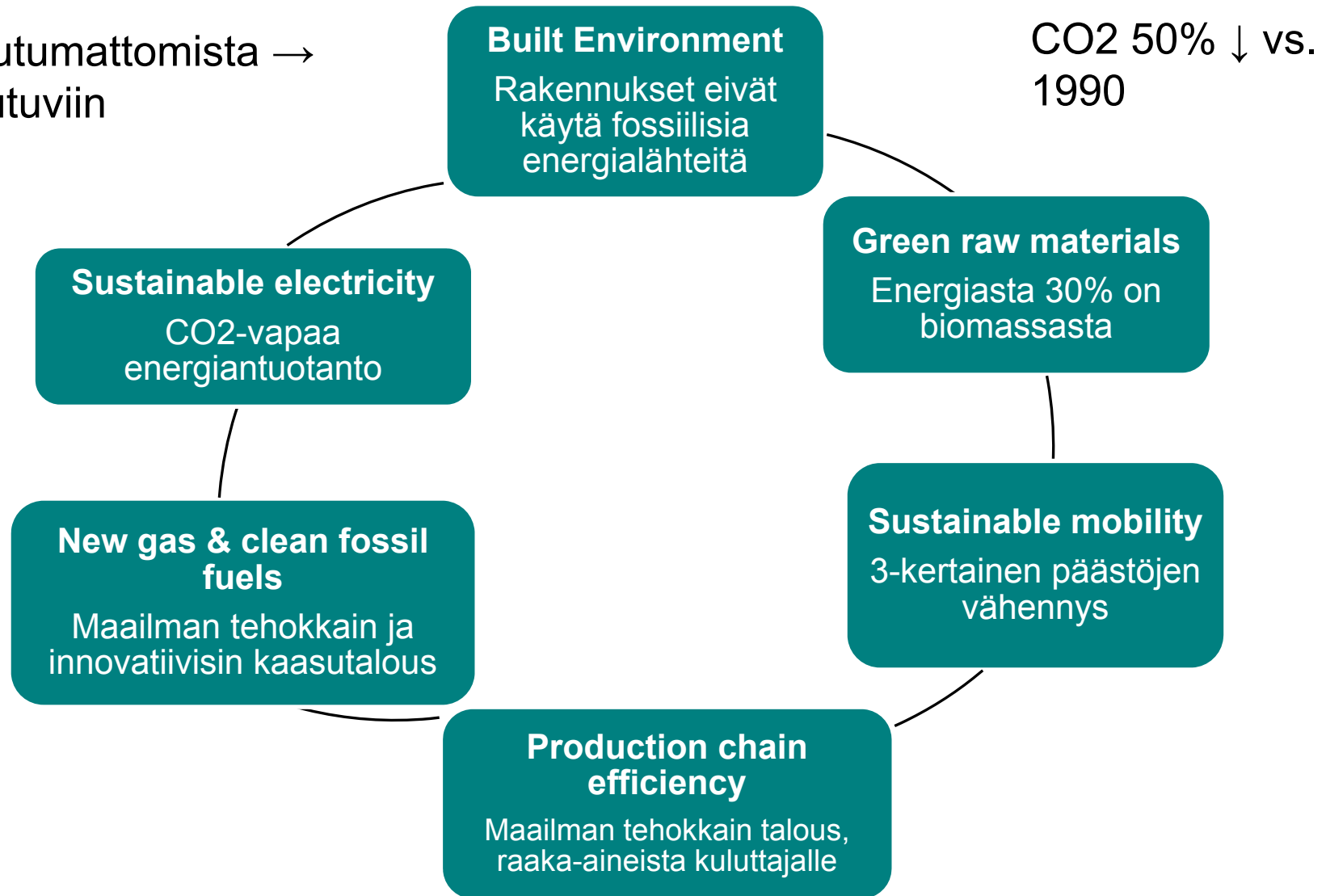
Hollannin Energy Transition Program (ETP) (2001→)

hallinnollinen rakenne

ETP teemaohjelmat (transition platforms) ja niiden tavoitteet vuoteen 2050

Uusiutumattomista →
uusiutuviin

TM-lähestymistavan ja Hollannin ETP-prosessin hyödyntäminen luonnonvarastrategiaprosessissa

Näkemykset perustuvat mm. seuraaviin julkaisuihin:
Kern, F. & Smith, A. 2008; Loorbach, van der Brugge & Taanman 2008; Hartikainen & Hetemäki 2008

Sivulla 22 tarkempi kirjallisuusluettelo!

Mitä TM-lähestymistapa voisi tarjota kansalliselle luonnonvarastrategiaprosessille?

- Käytännön politiikkaprosessin, jolla voidaan ohjata luonnonvarojen käyttöä kohti kestävämpää kehitystä
- Ideoita ja keinoja rakenteellisen ja systeemisen muutoksen ohjaamiseksi ja sen esteiden purkamiseksi
- Pitkän aikavälin tavoitteiden asettaminen ja lyhyen aikavälin toimien koordinointi näiden kanssa
- Jatkuvan oppimisen, kokeilujen ja joustavuuden tuominen osaksi prosessia
- Ministeriöiden koordinaation ja yhteistyön syventäminen ja uusien toimintatapojen oppiminen
- Yritysten (markkinoiden) mukaan saaminen politiikkaprosessiin

**Mihin haasteisiin tulee
kiinnittää huomiota pyrittäessä
systemiseen muutokseen tai
TM-lähestymistavan soveltamisessa?**

Haasteet

1. Pitkän aikavälin tavoitteet ja niihin sitoutuminen vs. lyhyen aikavälin tulokset

- Pitkän aikavälin rakenteelliset ja systeemiset muutokset ovat monimutkaisia ja aikaa vieviä ja tulokset näkyvät kenties vasta vuosikymmenen päässä
- Uudistumiseen pyrkivän prosessin poliittinen ja rahoituksellinen tuki edellyttävät kuitenkin lyhyen aikavälin tuloksia → siksi prosessin fokus siirtyy helposti näihin

2. Tasapainoilu innovatiivisten uudistajien vs. nykyrakenteista riippuvien toimijoiden välillä

- Miten onnistutaan uudistumisessa kun väistämättä joudutaan tukeutumaan ja saamaan mukaan myös perinteiset ja nykytilaa suosivat toimijat ja instituutiot?
- Esimerkki: Hollannin ETP ohjelma ja energiayritykset
- Esimerkki: Ahon työryhmän raportti

3. Porkkana- vs. keppipolitiikka

- Poliitikoille, yrityksille ja kuluttajille on yleensä helpompi hyväksyä porkkanapolitiikka. Vaikka myös keppipolitiikkaa (veroja, rajoitteita, jne.) tarvittaisiin rakenteellisten uudistusten ohjaamista varten, niitä voi olla käytännössä vaikea toteuttaa
- Esimerkki: investointituki uusituvalle energialle vs. vero fossiillisille (*vrt. myös ilmaiset päästöoikeudet*)

4. Yritykset ja etujärjestöt vs. poliittinen mandaatti ja parlamentarismi

- Yritysten (ja muiden tahojen) keskeinen rooli prosessissa ja vastaavasti poliitikkojen vähäinen rooli → satsattava keinoihin, jolla turvataan parlamentarismi ja demokratia
- Esimerkki: Hollannin ETP ohjelma
- Esimerkki: Suomen metsäpolitiikka (*miten huomioidaan 4,5 milj. kansalaista?*)

5. Kokeilut vs. yritysten tarpeet

- Yritykset odottavat politiikalta selkeitä linjauksia ja sitoutumista tiettyihin teknologioihin ja standardeihin pitkällä aikavälillä → investointivarmuus
- TM puolestaan edellyttäisi kokeiluja mm. eri teknologioista ja standardeista, ennen kuin lyödään lukkoon tavoiteteknologiat ja standardit

6. Uudistuspolitiikka vs. vallitseva politiikka

- Uudistukset edellyttäisivät nykypolitiikan kenties radikaaliakin muuttamista, mutta se voi olla poliittisesti vaikeaa
- Esimerkki: Hollannin ETP ohjelma (virkamiehet, energiayritykset, ydinenergia)

7. Osallistavuus vs. status quo

- Laajapohjainen valmistelu ja osallistavuus ovat tavoiteltavia, mm. erilaisten näkökulmien ja tietämyksen hyödyntämisen sekä laajapohjaisen tuen saamisen takia
- Ongelmana laajapohjaisuudella voi olla kykenemättömyys merkittäviin tai radikaaleihin muutoksiin (yksikin keskeinen taho voi torpedoida muutoksen!). Ei haluta luopua vallitsevasta tasapainosta ja saavutetuista eduista
- Esimerkki: Suomen metsäpolitiikka

Johtopäätöksiä

- TM lähestymistapa ja Hollannin kokemukset ovat hyödyllisiä suunniteltaessa luonnonvarastrategiaprosessia
- Pitkä aikavälin ja lyhyen aikavälin koordinointi; oppiminen, kokeilut ja joustavuus; ministeriöt saadaan puhaltamaan samaan hiileen; yritysten rooli
- TM lähestymistavan elementtejä on jo osin sovellettu Suomessa (esim. metsäpolitiikka, innovaatiopolitiikka)
- TM-lähestymistavan käytäntöön soveltaminen kohtaa monia haasteita, jotka näyttäisivät olevan yleisiä kaikille systeemiseen muutokseen pyrkiville politiikkaprosesseille
- Kysymysmerkki: Miten integroida poliitikot ja turvata parlamentarismi?

**Kansallisen luonnonvarastrategiaprosessin
ajattelemisen TM-prosessin kautta voi vähintäänkin
toimia katalyyttinä uusille ideoille ja toimintatavoille!**

KIITOKSIA!

TM -kirjallisuutta:

- Kemp, R. 2008a. Transition management: a new model for sustainable development. <http://kemp.unu-merit.nl/docs/Transition%20management%20for%20SD3.doc>
 - Kemp., R. & Rotmans, J. 2004. Managing the transition to sustainable mobility, in Boelie Elzen, Frank Geels and Ken Green (eds.). System Innovation and the Transition to Sustainability: Theory, Evidence and Policy, Edgar Elgar, Cheltenham, 137-167.
 - Kemp, R., Rotmans, J. & Loorbach, D. 2007. Assessing the Dutch Energy Transition Policy: How Does it Deal with Dilemmas of Managing Transition. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 315–331.
 - Kern, F. & Smith, A. 2008. Restructuring energy systems for sustainability? Energy transition policy in the Netherlands, *Energy Policy* 36 (2008) 4093-4103. *(kriittinen tarkastelu)*
 - Loorbach, D., van der Brugge, R., & Taanman, M. 2008. Governance in the energy transition: Practice of transition management in the Netherlands. *Journal of Environmental Technology and Management*, Vol. 9, No. 2/3, 294-315.
 - Rotmans, J., Kemp, R. & van Asselt, M. 2001. More evolution than revolution. *The Journal of Futures Studies, Strategic Thinking and Policy*, Vol. 3, No. 1.
- ks. myös: Könnölä , T. Carrillo-Hermosilla, J. & van der Have, R. 2008. System Transition Concepts and Framework for Analysing Nordic Energy System Research and Governance . VTT Working papers no. 99. *(julkaisu liittyy Governance and Research of Nordic Energy System Transition eli GoReNEST -projektiin)*